

Mikael Härlin
Säkerhetssamordnare

Miljörisker vid nödlägen och olycka

Utsläpp till luft, mark och vatten har bedömts vara miljörisk vid nödlägen och olycka. Risken orsakas av brand, explosion, tekniska fel och mänskligt agerande. Miljörisken delas in kemiska, biologiska och radioaktiva, se schematisk bild i bilaga 1.

Det är främst via brandrök och släckvatten som de största negativa miljöeffekterna uppkommer i bränder. Rökgaser innebär akut hälsorisk för människor vid inandning. Giftiga partiklar som följer med rökplymen ut i fria luften sprids med vinden, avkyls och faller mot marken där giftpartiklar förorenar miljön, vatten och grödor. Med brandförsvarets släckvatten kan stora mängder giftigheter spridas över stora markområden eller till vattentäckter, om inte invallningar gjorts kring objektet som brinner.

Användningen av kemiska produkter, GMO, radioaktiva med flera ”riskämnen” kan i värsta fall vid olyckor leda till omfattande skador på människor och natur.

Räddningstjänstens insatser ska vid olyckor hantera riskämnen som kan utgöra en kraftig negativ påverkan på människa och miljö om de okontrollerat sprids vid olyckstillbud.

Det förutsätts alltså att räddningstjänsten på något sätt har fått ta emot relevant information från verksamheter som hanterar farligheter, om vilka mängder skadliga ämnen som finns, dess reella farlighet samt i vilka lokaler som farligheterna kan påträffas under akutinsatser vid olyckor.

Den som inom sin verksamhet hanterar kemikalier eller andra motsvarande miljöfarliga eller i övrigt brand eller explosionsfarliga ämnen måste vara förutseende avseende skydd mot olyckor genom att utföra riskanalyser, dokumentera mängder, farlighet, och konsekvenserna för miljön om det skulle ske ett utsläpp.

En bedömning av miljörisker handlar i princip alltid om att identifiera 6 faktorer:

- Hur farliga är ämnen/organismer som riskerar komma ut i naturen?
- Finns det miljöskadliga ämnen som i kontakt med luft, mark eller vatten eller vid brand reagerar genom bildande av miljöfarliga ämnen till exempel dioxiner eller frigör skadliga tungmetaller?
- Vilka mängder av miljöfarlighet är det som kan spridas vid en olyckshändelse?
- På vilket sätt och vart kan det spridas (luft, mark, vatten)?
- Vad kan skadas och hur allvarligt är detta?
- Vad kan den kortsiktiga respektive långsiktiga negativa miljöpåverkan bli?

En räddningsledare gör en övergripande bedömning av vilka andra samverkande kommunala förvaltningar som behöver tillkallas i dels den akuta situationen dels efter avslutad akutsituation.

Övriga förvaltningar kan vara miljöexpertis (miljömyndighet), VA-förvaltning, teknisk förvaltning, olika former av expertkompetenser och försäkringsbranschens restvärdesfunktion med restvärdesledare.

En restvärdeledare ska alltid kallas vid allvarliga olyckor/tillbud och/eller där räddningstjänstens räddningsledare anser att en negativ påverkan på miljö kan förväntas. Detta brukar fungera per automatik när Räddningstjänsten kallas till allvarliga olyckstillbud. Restvärdesledaren arbetar parallellt med övriga samhällsinstanser under räddningsinsatsen.

Som ett säkerställande av att en restvärdesledare kallas till olycksplatsen ska funktionen Säkerhetschef alltid förvissa sig om att detta har skett alldeles oavsett vem som för tillfället är i tjänst respektive har jouransvaret.

Restvärderäddning styrs av försäkringsintressen och underställs därmed juridiska beslut.

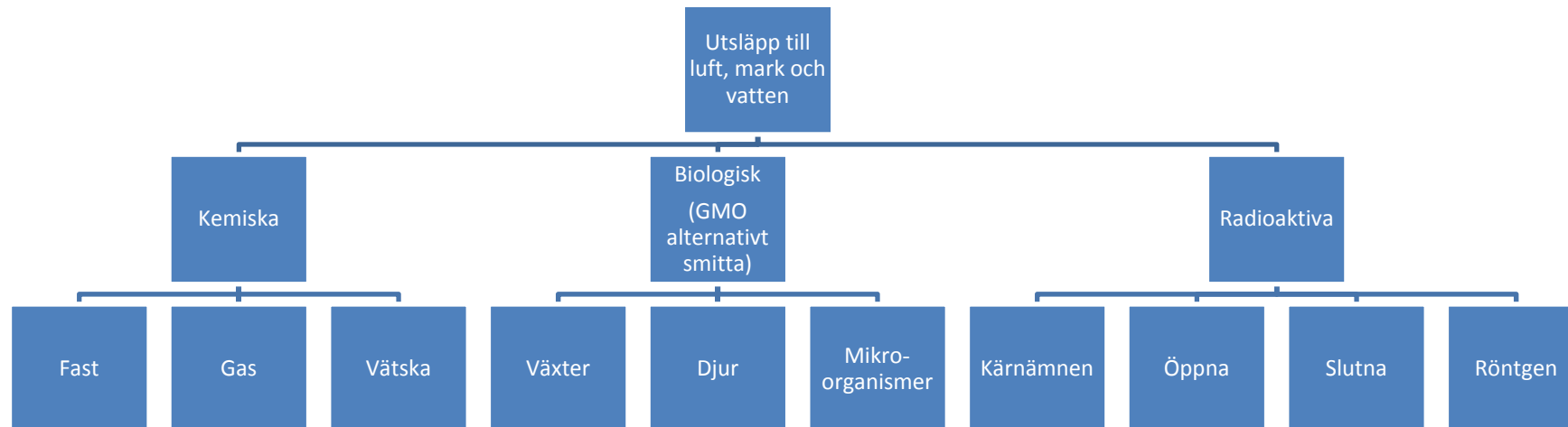
Ansvar och kostnader

Kommunen står för kostnaderna för räddningstjänst i akutskedet.

Principen om att förorenaren betalar gäller inte själva räddningsinsatsen. Om en räddningsinsats har medfört betydande kostnader har kommunen enligt lagen om skydd mot olyckor rätt till ersättning från staten om lagens kriterier för räddningsinsatsen uppfyllts.

När en räddningsinsats avslutats övergår ansvaret för efterföljande åtgärder till andra än räddningstjänstorganen. Verksamhetsutövare eller den som vållat olyckan, främst företrädd av ett försäkringsbolag (Kammarkollegiet för universitetet) svarar för kostnaderna i samband med saneringen.

Bilaga 1 Indelning av miljörisker vid nödlägen och olycka

2013-01-24

Dnr SU FV-2.10.2-0275-13